

Tarihin koşulları seçilmez

Çocukluğu Enver Hoca'nın Arnavutluk'unda geçmiş Lea Ypi, 'Her Şey Parçalanırken Büyümek' altbaşlıklı kitabı 'Özgür'de ülkesinin yakın tarihini, siyaset teorisini hayatla özdeşleştirmiş bir aydın olarak aktarıyor.

Son 40 yılda neler parçalanmadı ki? İki bloklu dünya çöktü fakat hâlâ tortuları tam olarak temizlenmedi. Siyasal sistemlerin şematik yapısıyla teorik ideallerinin çekişmesi hâlâ sürüyor. Rejimler çöküp de kepenkleri indirdiklerinde geride bir yığın insan hikâyesi kalıyor. Ve belki de bir dönemin asıl ruhunu bu sebepten edebiyatta ve anılarda buluruz. **Çocukluğu Enver Hoca'nın Arnavutluk'unda geçmiş bir yazar Lea Ypi. Arnavutluk'un kendine has yönetim modeli şekillenmeden önce anne ve baba tarafından geleneksel aile modelinin kültürel ve ekonomik geleneklerine sahipmiş.** Totaliter her rejim gibi Enver Hoca sistemi de güçlü bir geçmiş kötülemesine dayansa da onu baştan aşağıya yok etmek imkânsızdır. Çünkü rejimlerin ömrü vardır. Tarihin iliği sayılan geçmiş ise sürekliliktir. İnsan anıdır sonunda.

London School of Economics'te siyaset teorisi dersleri veren Lea Ypi, geçmişi literatür üzerinden değil bizzat deneyimleyerek tecrübe eder. Marx üzerinden sosyalizm anlatırken de son 40 yılın yakınlığı içinden konuşur. Ypi 'tarihi insanların asla kendi seçtikleri koşullar altında yaratmadıklarını, onlara rağmen oluşan şartlara maruz kaldıklarını savunur. Başkaları için unutmama eylemiyle üstü örtüp geçilecek hakikatler yaşayanlar için 'ekonomik kategorinin her temsilcisinin arkasında gerçek bir insanın kanı ve canı' vardır. Lea Ypi'nin sadece çocukluğuna değil anne ve babasına, büyükbabası yanında büyükbabasına çıkar kan ve can. "İnsanların kendi gizilgüçlerinin farkına varmalarını sağladığını ileri süren ama onların gelişmesini engelleyen yapıları değiştirmeyen bir toplum aynı zamanda baskıcıdır" ve Sovyet Bloku'nun ilginç bir uydusu olan Arnavutluk da bu vasıftan beri değildir.

'Her Şey Parçalanırken Büyümek' altbaşlığını kullanır Lea Ypi. Onun yazdıklarını İlknur Özdemir çevirisinin yetkin tasarrufları içinde okur-

ken kolaylıkla hikâyenin akışına katılırız. Stalin bıyıkları, sol göğsüne uzanan eli ve paltosuyla önümüze kadar gelir. Enver Hoca'nın ölüm haberinin yayıldığı anı ancak çocukların o berrak dünyaları yerli yerine oturtabilir. Kusturica filmlerinin sahnelerini anımsatan Balkan görüntüleri bizi gülümsetir. Anne ve baba arasında ikili bir dünyanın büyüye büyüye damarlarını gezen kız çocuğu o unutulmaz kola kutusu hikâyesini de aynı canlılıkla aktarır. Kapalı rejimlere özgü öğretmen tipolojisi ise eksiksiz anlatılır. İkili dünyalarında hep bir koruma refleksiyle yaşar fertler. Rejim hemen herkesi tek hizaya çekmeye çalışırken altta, geçmişten akıp gelen saklı sular karışır daima.

Çözülme ve insandaki yansımalarını aktarmak için unutulmaz bir kola kutusu hikâyesi anlatır Lea Ypi. Özgürlüğe giden yolda tuhaf bir göstergedir o. 'Sosyal statü sembolü' olması yetmezmiş gibi Enver Hoca'nın resminin yanına koyulması da bir cilvedir tarihsel kırılma yönünden. Demokrasinin bir türlü çatılamadığı hemen her tek adam rejiminde benzer hikâyeler yaşanıp durur. İnsanlar acı çekerler. İkili ve çelişik yaşarlar. Bir zamanlar eskinin yerini alma iddiası taşıyan rejimlerse çoktan tarihin çöpi olurlar.

Arnavutluk'ta aslında ne olup bitti tam olarak, neler yaşandı? Bu olanların temel esprisi nerelerde düğümleniyordu? Siyaset teorisini hayatla özdeşleştirmiş bir aydının kaleminden tarihi okumak isteyenlere... Her şey parçalanırken büyümek... Daha ne olsun?

ÖZGÜR
HER ŞEY
PARÇALANIRKEN
BÜYÜMEK
Lea Ypi
Çeviren: İlknur Özdemir
Yayıncı: Yapı Kredi Yayınları,
2023
248 sayfa.